

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Кафедра фінансів і кредиту

Кологрива Катерина Сергіївна

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ФАКТОРИ ЇЇ ЗРОСТАННЯ

АВТОРЕФЕРАТ

дипломної роботи на здобуття
ступеня вищої освіти магістр
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньо-професійною програмою «Фінанси і кредит з
поглибленим вивченням іноземної мови»

Науковий керівник:
канд. екон. наук, доц. Нетудихата К.Л.

Рецензент:
канд. екон. наук, доц. Семенчук І.М.

Миколаїв 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. В сучасних умовах вітчизняні підприємства машинобудівної галузі є об'єктом підвищеної уваги всіх учасників ринкових відносин, зацікавлених в результатах діяльності цих суб'єктів господарювання. Останні функціонують в умовах невизначеності та динамічності зовнішнього середовища, в зв'язку з чим перед ними виникає необхідність своєчасно реагувати на нестабільність ринкового середовища, формуючи стратегію фінансової стійкості. Високі темпи зростання бізнесу, загострення конкуренції на внутрішньому та світовому ринках сприяють підвищенню залежності машинобудівних підприємств від зовнішніх джерел фінансування та можуть привести до втрати фінансової стійкості, що багато в чому зумовлює необхідність дослідження факторів, що на неї впливають.

На поточному етапі розвитку економіки тільки стійке, конкурентне та надійне функціонування вітчизняних підприємств машинобудівної галузі може забезпечити як їх власну фінансову стабільність, так і країни в цілому. Фінансова стійкість та конкурентоспроможність цих суб'єктів господарювання визначають розвиток національної економіки, її пропорції, темпи зростання. Якісно характеризуючи фінансовий стан машинобудівних підприємств, необхідно визначити вплив внутрішнього та зовнішнього середовища, виявити фактори росту фінансової стійкості економічних суб'єктів. У свою чергу діагностика стійкості фінансового стану дозволяє оцінити ступінь ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства, успішності використання майна, раціональності поєднання власних та позикових коштів, урегульованості відносин з дебіторами, кредиторами, бюджетом, кредитними установами.

Питання фінансової стійкості суб'єкта господарювання та її забезпечення знаходяться в центрі уваги робіт М.С. Абрютіна, Е.В. Борисової, А.В. Грачова, І.М. Демчука, С.Я. Єлецьких, Е.В. Ісаєвої, О.Р. Кривицької, М.Г. Лапусти, І.М. Омельченко та інших авторів. Проблеми вивчення факторів зростання фінансової стійкості є найважливішою темою праць О.М. Зотова, П.І.

Огороднікова, І.А. Павлової, В.Б. Перунова, Л.Ю. Філобокової.

До сих пір, незважаючи на широкий спектр напрямків дослідження зазначеної проблематики, мало розробленою областю залишаються фінансова стійкість та фактори її зростання в сучасних підприємствах машинобудівної галузі. Необхідність дослідження цього питання в українській економіці, що динамічно розвивається, визначає теоретичну та практичну актуальність теми дослідження..

Гіпотеза дослідження. Застосування комплексного підходу та множинного регресійного аналізу в оцінці фінансової стійкості машинобудівних підприємств і факторів її зростання надасть можливість сформулювати науково обґрунтований базис для розробки ефективних рекомендацій щодо її підвищення в сучасних умовах господарювання.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка рекомендацій щодо формування фінансової стійкості з урахуванням факторів її зростання в сучасних підприємствах машинобудівної галузі.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- розглянути сутність та ключові характеристики дефініції «фінансова стійкість»;
- розкрити фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства;
- вивчити ключові методичні підходи до аналізу фінансової стійкості;
- розробити пропозиції щодо застосування множинного регресійного аналізу як методологічна основа оцінки факторів фінансової стійкості;
- провести аналіз активів та пасивів машинобудівних підприємств;
- визначити тип фінансової стійкості підприємств;
- проаналізувати та оцінити коефіцієнти фінансової стійкості підприємств;
- побудувати регресійну модель та визначити фактори зростання фінансової стійкості машинобудівних підприємств;

– навести інтерпретацію емпіричних результатів та обґрунтувати пропозиції щодо формування стратегії фінансової стійкості суб'єктів господарювання;

– обґрунтувати рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості в контексті сформованої стратегії.

Об'єктом дослідження виступає процес формування фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні засади та практичні аспекти оцінки фінансової стійкості машинобудівних підприємств та факторів її зростання.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою роботи є фундаментальні положення теорії фінансового менеджменту. Для досягнення мети і реалізації поставлених завдань в роботі використовуватимуться певні загальнонаукові та специфічні методи наукового дослідження: системний підхід, методи узагальнення та класифікації і порівняльних характеристик для розкриття теоретичних та методологічних основ оцінки фінансової стійкості машинобудівних підприємств; економіко-статистичний та аналітичний метод для проведення аналізу фінансової стійкості та факторів її зростання; абстрактно-логічний метод, ситуаційний аналіз, системний підхід для розробки рекомендацій щодо формування стратегії фінансової стійкості підприємств.

Інформаційною базою роботи послужили законодавчі та нормативні документи, матеріали фінансової і статистичної звітності суб'єктів господарювання, матеріали Держкомстату України, енциклопедична й довідкова література, періодичні видання та науково-дослідні розробки.

Наукова новизна одержаних результатів. У процесі дослідження отримані наступні наукові результати, які мають елементи новизни та виносяться на захист:

вперше:

– розроблено економетричну модель фінансової стійкості машинобудівних підприємств; виявлено, факторами, які впливають на

коефіцієнт фінансової стійкості, ϵ : коефіцієнти покриття, мобільності коштів, концентрації залученого капіталу. Для забезпечення зростання фінансової стійкості необхідно збільшувати співвідношення оборотних активів до поточних зобов'язань, зменшувати частку вартості обігових коштів до вартості усіх коштів за рахунок оновлення основних засобів, змінювати структуру капіталу шляхом скорочення позикового капіталу та нарощення власного;

дістало подальшого розвитку:

– виявлення основних тенденцій трансформації фінансової стійкості підприємств машинобудування. Встановлено, що валюта балансу суб'єктів зростає, але його структура погіршується. Скорочуються обсяги необоротних активів та власного капіталу. Стійкість фінансового стану погіршується. Основними причинами є: нарощення обсягів короткострокового позикового капіталу на фоні скорочення власного капіталу через системні збитки;

– обґрунтування пропозицій щодо підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств, які передбачають формування та реалізацію стратегії фінансової стійкості. Визначено етапи формування стратегії фінансової стійкості. Запропоновано алгоритм реалізації стратегії фінансової стійкості, заснований на її індикаторах (рівень власного, позикового капіталу та активи суб'єкта), а також на логічному пошуку напрямів збільшення власного капіталу, що дозволить підвищити фінансову стійкість підприємства.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичне і практичне значення роботи полягає у науковому обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо формування фінансової стійкості з урахуванням факторів її зростання в сучасних підприємствах машинобудівної галузі.

Публікації. За темою роботи опубліковано одну працю обсягом 0,4 друк. арк.

Обсяг і структура дипломної роботи магістра. Робота складається зі вступу, чотирьох глав, висновків, списку використаних джерел із 65 найменувань та 5 додатків.

У першій главі розкрито теоретичні основи дослідження фінансової

стійкості підприємств. У другій – розглянуто та розроблено пропозиції щодо розвитку методологічних основ аналізу фінансової стійкості машинобудівних підприємств та факторів її зростання. У третій – наведено емпіричні результати аналізу фінансової стійкості даних суб'єктів господарювання та факторів її зростання. У четвертій – здійснено інтерпретацію емпіричних результатів та розроблено рекомендації щодо формування стратегії фінансової стійкості.

Основний зміст роботи викладено на 162 сторінках тексту. Вона містить 33 таблиці, 16 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, його методи та інформаційну базу, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі «Огляд літератури з фінансової стійкості підприємств та її факторів» розглянуто сутність та ключові характеристики дефініції «фінансова стійкість», розкрито фактори, що впливають на фінансову стійкість.

Однією з ключових характеристик сучасної економіки є все зростаюча динаміка зовнішнього середовища та ускладнення механізмів його впливу на діяльність господарюючих суб'єктів. При цьому під зовнішнім середовищем розуміється сукупність об'єктів, що знаходяться за межами даної організації, зміна ключових властивостей яких може трансформувати стан системи.

У ринковому середовищі невизначеність є характерною рисою економічної діяльності, оскільки спрогнозувати поведінку ринку та ринкових чинників з високим рівнем достовірності неможливо. Фактори невизначеності підрозділяються на такі групи: фактори, пов'язані з середовищем; фактори, пов'язані з властивостями мислення людини; фактори внутрішньої інформаційної невизначеності економічної системи. У зв'язку з цим відзначимо, що здатність господарюючого суб'єкта фінансувати свою діяльність на розширеній основі, протистояти збуренням нестабільного

зовнішнього середовища, забезпечувати свою платоспроможність в несприятливих умовах дозволяє зробити висновок про його стійкий фінансовий стан.

Під фінансовою стійкістю слід розуміти здатність господарюючого суб'єкта фінансувати свою діяльність на розширеній основі, протистояти збуренням нестабільного зовнішнього середовища та підтримувати свою платоспроможність при несприятливих обставинах.

Фінансова стійкість підприємства знаходиться під впливом різноманітних факторів (внутрішніх та зовнішніх). В ході дослідження були визначені такі внутрішні фактори, як якість корпоративного управління, інноваційна діяльність та рівень технологічного виробництва, що відображають особливості функціонування підприємства. Крім цього, в окрему групу внутрішніх факторів були виділені емісійна і дивідендна політика підприємств у формі публічних акціонерних товариств, так як діяльність будь-якого суб'єкта пов'язана з обігом цінних паперів на ринку, що впливає на фінансову стійкість.

Зовнішні фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства ззовні, слід розділити на три групи: національні, ринкові і міжнародні. Ці фактори слід віднести до розряду некерованих, і на основі їх вивчення практично неможливо зробити достовірні прогнози по формуванню напрямків підвищення фінансової стійкості суб'єкта господарювання. При цьому зовнішні фактори впливають на внутрішні, проявляючи себе за допомогою зміни якісного вираження останніх. Слід зазначити прямий та непрямий вплив зовнішніх факторів на фінансову стійкість. Такий поділ видів впливу дає можливість більш точно визначати їх характер і ступінь впливу на фінансову стійкість суб'єкта господарювання.

З метою оперативного реагування на фактори зовнішнього середовища для прийняття вірних управлінських рішень підприємству необхідно формувати стратегію фінансової стійкості, що дозволяє зменшити ступінь негативного втручання у свою діяльність.

У другому розділі «Методологія аналізу фінансової стійкості

машинобудівних підприємств та оцінки факторів її зростання» вивчено ключові методичні підходи до аналізу фінансової стійкості, розроблено пропозиції щодо застосування множинного регресійного аналізу як методологічної основи оцінки факторів фінансової стійкості.

У вітчизняній практиці використовуються три основні підходи до аналізу фінансової стійкості – коефіцієнтний, рейтинговий та ймовірності банкрутства. Існуючі підходи, що засновані на аналізі абсолютних та відносних показників їх діяльності, не дозволяють коректно визначити ключові параметри розвитку даних суб'єктів у зв'язку з тим, що при оцінці статичної стійкості не відслідковується динаміка розвитку підприємства як системи. Часто спостерігається неповна коректність вихідних даних та низька інформативність існуючих методичних підходів.

Визначення інтегрованого рейтингового значення, заснованого на врахуванні ключових характеристик діяльності, дозволяє ранжувати економічні суб'єкти в певній послідовності відповідно до їх рейтингу. Відзначимо, що під рейтингом розуміється узагальнена кількісна характеристика фінансового стану господарюючого суб'єкта шляхом віднесення до певного класу в залежності від виявлених кількісних та якісних параметрів. Рейтингова оцінка ґрунтується на системі показників, для кожного з яких має бути зазначено, з яким напрямком його зміни пов'язане зростання загального рівня досліджуваного явища.

Дослідження зарубіжних вчених в області передбачення банкрутства підприємств дозволяють зробити висновок про те, що з безлічі коефіцієнтів можна вибрати лише кілька, які досить точно прогнозують банкрутство. Однак найчастіше їх динаміка носить суперечливий характер. Це послужило поштовхом до розробки моделей, які дозволяють прогнозувати банкрутство підприємств, ґрунтуючись на значенні одного інтегрального показника, розрахованого за сукупністю кількох.

Найбільш поширені у вітчизняній практиці методики прогнозування фінансової стійкості мають наступні недоліки:

1. Відсутній єдиний оціночний показник, який надавав б комплексне

уявлення про результати фінансової діяльності суб'єкта господарювання.

2. Фінансові коефіцієнти, що використовуються в якості одного з головних інструментів аналізу, не враховують галузевої специфіки об'єкта аналізу, в результаті чого їх значення не завжди відображають реальний стан справ на підприємстві.

3. Існуючі методики, за рідкісним винятком, використовують в якості своєї бази дані тільки бухгалтерську звітність і не враховують дані управлінського обліку, що значно збіднює спектр отриманих оцінок.

4. Оцінка ймовірності банкрутства найбільшою мірою враховує розвиток підприємства на фазі спаду, але її застосування не цілком адекватно в інших фазах життєвого циклу суб'єкта господарювання

Таким чином, часто спостерігається неповна коректність вихідних даних та низька інформативність наявних зараз методичних підходів зумовлюють необхідність розробки більш адекватних підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства, заснованих на використанні більш широкої інформаційної бази та комплексного підходу до врахування факторів, що впливають на фінансову стійкість суб'єктів господарювання.

Множинний регресійний аналіз виступає досить перспективною методологічною основою для оцінки факторів фінансової стійкості. Основною метою множинної регресії є побудова моделі з декількома факторами та визначення при цьому вплив кожного фактора окремо, а також їх спільний вплив на досліджуваний показник.

Відбір факторів на основі якісних міркувань. Коефіцієнт фінансової стійкості приймаємо за залежну величину (y). На цей показник можуть впливати різні фактори, а саме:

– коефіцієнт покриття – x_1 (характеризує здатність підприємства забезпечити свої короткострокові зобов'язання з найбільше легко реалізованої частини активів – оборотних коштів);

– коефіцієнт оборотності капіталу – x_2 (характеризує інтенсивність використання капіталу, його ділову активність);

- коефіцієнт мобільності коштів – x_3 (визначає співвідношення вартості обігових коштів до вартості усіх коштів);
- рентабельність продукції – x_4 ; (характеризує відношення чистого доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) до собівартості і характеризує прибутковість господарської діяльності підприємства від основної діяльності);
- коефіцієнт концентрації залученого капіталу – x_5 (визначає частку позичених коштів у загальній сумі коштів, авансованих в діяльність підприємства).

У третьому розділі «Емпіричні результати аналізу фінансової стійкості машинобудівних підприємств та оцінки факторів її зростання» проведено аналіз активів та пасивів машинобудівних підприємств, визначено тип фінансової стійкості підприємств, проаналізовано та оцінено коефіцієнти фінансової стійкості, побудовано регресійну модель та визначено фактори зростання фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

Обсяги валюти балансів п'яти машинобудівних підприємств, що аналізуються, демонструють різну динамку. Для ПАТ «Фрегат», ПАТ «Коростенський машинобудівний завод», ПрАТ «Строммашина», ПрАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» вони зростають. Для ПАТ «Одеський завод поршневих кілець» скорочуються.

Підприємства ПАТ «Фрегат», ПАТ «Коростенський машинобудівний завод» переважно працюють за рахунок поточних позикових джерел фінансування (93,20%, 79,25% у валюті балансу). ПАТ «Одеський завод поршневих кілець», ПрАТ «Строммашина» – власного капіталу (98,42%, 72,88 %). ПрАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» – власного капіталу та поточних зобов'язань (64,74% та 33,76%). Отже, розглянуті суб'єкти господарювання практично не використовують довгострокові джерела фінансування, що можна пояснити високою вартістю їх залучення.

Фінансові ресурси переважно розміщено в оборотних активах промислових підприємств, крім ПрАТ «Строммашина» (34,61% від загальної

суми активів).

Для обраних підприємств ПАТ «Фрегат», ПАТ «Коростенський машинобудівний завод» протягом 2013-2017 років переважає тип нестійкого фінансового стану (табл. 1). ПАТ «Одеський завод поршневих кілець» має абсолютну фінансову стійкість через значний обсяг власного капіталу в структурі фінансових ресурсів. ПрАТ «Строммашина» має абсолютну та нормальну фінансову стійкість. ПрАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» завдяки підвищенню ефективності роботи отримав суттєві прибутки в останні роки, що сприяло переходу від нестійкого фінансового стану до абсолютної фінансової стійкості.

Відповідно до динамки нестачі джерел фінансування на 1 грн. запасів, грн. можна зробити висновки щодо погіршення фінансової стійкості протягом 2013-2017 років у підприємств ПАТ «Фрегат», ПАТ «Коростенський машинобудівний завод» і можливого переходу до кризового фінансового стану.

Таблиця 1

Узагальнюючі результати визначення типу фінансової стійкості машинобудівних підприємств за період з 2013 по 2017 рр.

Показники	2013	2014	2015	2016	2017
ПАТ «Фрегат»					
Тип фінансової ситуації	Нормаль-на	Нормаль-на	Нестійк. стан	Нестійк. стан	Нестійк. стан
Надлишок (+), нестача (-) джерел фінансування на 1 грн. запасів, грн.	0,80	0,92	0,16	0,37	0,81
ПАТ «Коростенський машинобудівний завод»					
Тип фінансової ситуації	Нестійк. стан	Нестійк. стан	Нестійк. стан	Нестійк. стан	Нестійк. стан
Надлишок (+), нестача (-) джерел фінансування на 1 грн. запасів, грн.	0,27	1,27	0,87	0,47	0,38
ПАТ «Одеський завод поршневих кілець»					
Тип фінансової ситуації	Абсол. стійк.	Абсол. стійк.	Абсол. стійк.	Абсол. стійк.	Абсол. стійк.
Надлишок (+), нестача (-) джерел фінансування на 1 грн. запасів, грн.	0,20	0,06	0,19	0,13	0,34

Продовж. табл. 1

ПрАТ «Строммашина»					
Тип фінансової ситуації	Абсол. стійк.	Абсол. стійк.	Абсол. стійк.	Абсол. стійк.	Норм. стійк.
Надлишок (+), нестача (-) джерел фінансування на 1 грн. запасів, грн.	0,36	0,54	0,68	0,71	0,51
ПрАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування»					
Тип фінансової ситуації	Нестійк. стан	Нестійк. стан	Нестійк. стан	Нестійк. стан	Абсол. стійк.
Надлишок (+), нестача (-) джерел фінансування на 1 грн. запасів, грн.	0,18	0,16	0,09	0,31	1,25

Стабільність фінансового стану може бути відновлена на підприємствах за умови прискорення оборотності запасів та їх зменшення на 1 грн. чистого доходу, дотримання залишків запасів у відповідності до визначених нормативів, збільшення власного оборотного капіталу за рахунок прибуткової господарської діяльності.

Результати аналізу показників фінансової стійкості підприємств свідчать, що стійкість фінансового стану протягом 2013-2017 років погіршується. Про це свідчить спадна динамка коефіцієнтів фінансової автономії (у 3-х підприємств), маневреності власного капіталу (у 3-х), фінансової стійкості (у 3-х), фінансування (у 3-х), забезпеченості власними оборотними засобами (у 3-х). Крім того, зростали коефіцієнти фінансового ризику (у 3-х), фінансової залежності (у 3-х).

Фундаментальними причинами динамки коефіцієнтів фінансової стійкості для ПАТ «Фрегат» та ПАТ «Коростенський машинобудівний завод» є нарощення обсягів короткострокового позикового капіталу на фоні скорочення власного капіталу через системні збитки, для ПАТ «Одеський завод поршневих кілець» – скорочення позикового капіталу, для ПрАТ «Строммашина» – залучення довгострокових джерел фінансування та зменшення власного капіталу, ПрАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» – отримання значного прибутку та відповідного збільшення нерозподіленого

прибутку у складі власного капіталу.

Результати аналізу економетричної моделі показують, що для машинобудівних підприємств України, факторами, які впливають на коефіцієнт фінансової стійкості, є: коефіцієнти покриття, мобільності коштів, концентрації залученого капіталу (табл. 2). Слід наголосити, що завдяки відповідній фінансовій політиці керівництво підприємств може контролювати і впливати на залежну змінну фінансової стійкості, щоб досягти її бажаний рівень.

Таблиця 2

Результати регресійного аналізу

Показники	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	Нижні 95%	Верхні 95%
Y	1,298	0,136	9,510	1,014	1,581
x ₁	0,003	0,002	1,988	-0,001	0,007
x ₃	-0,734	0,253	-2,898	-1,261	-0,207
x ₅	-0,535	0,121	-4,409	-0,787	-0,282

Довірчі інтервали: $-0,001 \leq x_1 \leq 0,007$; $-1,261 \leq x_3 \leq -0,207$; $-0,787 \leq x_5 \leq -0,282$.

Економетричне рівняння має вид:

$$y = 1,298 + 0,003x_1 - 0,734x_3 - 0,535x_5.$$

Для забезпечення зростання фінансової стійкості машинобудівним підприємствам необхідно збільшувати співвідношення оборотних активів до поточних зобов'язань, зменшувати частку вартості обігових коштів до вартості усіх коштів за рахунок оновлення основних засобів, змінювати структуру капіталу шляхом скорочення позикового капіталу та нарощення власного.

У четвертому розділі «Інтерпретація емпіричних результатів та розробка рекомендацій щодо підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств» наведено інтерпретацію емпіричних результатів та обґрунтовано пропозиції щодо формування стратегії фінансової стійкості підприємств, розроблено рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості в контексті сформованої стратегії.

Інтерпретація емпіричних результатів наступна стійкість фінансового

стану протягом 2013-2017 років погіршується. Основними причинами є: нарощення обсягів короткострокового позикового капіталу на фоні скорочення власного капіталу через системні збитки. Для машинобудівних підприємств України, виходячи з остаточної економетричної моделі, найбільший вплив фінансову стійкість має коефіцієнт мобільності коштів.

З метою підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю машинобудівних підприємств необхідно активно формувати та реалізовувати власні стратегії фінансової стійкості. Стратегія дозволяє реально оцінити фінансові можливості суб'єкта господарювання, максимально використовувати його внутрішній фінансовий потенціал та активно маневрувати фінансовими ресурсами. Застосування стратегії на практиці дає можливість своєчасно та швидко приймати оперативні рішення, використовуючи при цьому певний набір методів та інструментів їх реалізації.

Розроблений алгоритм реалізації стратегії фінансової стійкості для машинобудівних підприємств базується на індикаторах фінансової стійкості (рівні власного, позикового капіталу та активів), пошуку напрямків зростання власного капіталу в умовах достатнього та недостатнього його рівня з метою підвищення фінансової стійкості. Напрями реалізації стратегії фінансової стійкості машинобудівних підприємств наведено в табл. 3.

Отже, при $g^* < g_{\text{факт}}$ в ПрАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» спостерігається нестача грошових коштів та власного капіталу, підприємство працює з прибутком, тому йому рекомендується розробляти напрямки досягнення рівня збалансованого зростання, що пов'язані з пошуком нових джерел фінансування.

ПАТ «Фрегат» (при $g^* > g_{\text{факт}}$), ПАТ «Коростенський машинобудівний завод» ($g^* < g_{\text{факт}}$), ПАТ «Одеський завод поршневих кілець» ($g^* < g_{\text{факт}}$), ПрАТ «Строммашина» ($g^* < g_{\text{факт}}$) отримали збитки, необхідно приймати рішення, пов'язані з пошуком нових джерел фінансування та напрямків їх вкладення. Для визначення альтернатив стратегії фінансової стійкості пропонується алгоритм її реалізації.

Таблиця 3

Напрями реалізації стратегії фінансової стійкості машинобудівних підприємств

Підприємство	g^*	$g_{\text{факт}}$	Порівняння	Напрями
ПАТ «Фрегат»	-23,48	-24,98	$g^* > g_{\text{факт}}$	Пошук нових джерел фінансування та напрямків їх вкладення
ПАТ «Коростенський машинобудівний завод»	-30,64	18,89	$g^* < g_{\text{факт}}$	Пошук нових джерел фінансування та напрямків їх вкладення
ПАТ «Одеський завод поршневих кілець»	-0,59	30,27	$g^* < g_{\text{факт}}$	Пошук нових джерел фінансування та напрямків їх вкладення
ПрАТ «Строммашина»	-5,50	41,80	$g^* < g_{\text{факт}}$	Пошук нових джерел фінансування та напрямків їх вкладення
ПрАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування»	30,39	51,46	$g^* < g_{\text{факт}}$	Пошук нових джерел фінансування

Стан активів підприємства прямо пов'язаний з політикою управління активами, яка проводиться ним та спрямована на підвищення ефективності його фінансово-господарської діяльності. Достатній рівень власного капіталу визначається політикою управління ним та політикою управління активами. У свою чергу, правильно сформована політика управління власним капіталом впливає на політику управління прибутком, від якої залежить величина рентабельності активів та частка приросту власного капіталу, що виступають передумовами для підвищення фінансової стійкості.

Ефективне використання позикових коштів є однією з головних задач в області їх залучення. Залучення позикового капіталу має бути орієнтоване на підвищення прибутковості власного капіталу, зростання прибутку та показників рентабельності використання капіталу в цілому. Основним показником, який застосовується з метою оцінки ефективності використання позикового капіталу, а отже, і впливає на реалізацію стратегії фінансової стійкості підприємства, є ефект фінансового левериджу (ЕФЛ), що визначає за

рахунок залучення позикових коштів величину, на яку зростає рентабельність власного капіталу корпорації. Крім того, згідно з рис. 3.8 основним результативним показником реалізації політики управління активами є рентабельність активів. У свою чергу, рентабельність активів виступає розрахунковим показником диференціала ефекту фінансового левериджу. Крім цього, рентабельність активів розраховується як співвідношення чистого прибутку та активів підприємства, а величина чистого прибутку є частиною власного капіталу. Всі описані обставини визначають взаємозв'язок політики управління активами з політикою управління власним та позиковим капіталом. Наведено розрахунок ЕФЛ (табл. 4)

Таблиця 4

Ефект фінансового левериджу машинобудівних підприємств у 2017 р.

Показники	Підприємства				
	1	2	3	4	5
1. Ставка податку на прибуток	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
2. Податковий коректор (1 - стр.1)	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82
3. Валовий прибуток, тис. грн.	34331	278	3755	1096	7250
4. Середня величина активів, тис. грн.	346145,5	15379	12784,5	19849	37117,5
5. Коефіцієнт рентабельності активів, %	9,92	1,81	29,37	5,52	19,53
6. Середній розмір ставки відсотків за кредит, %	16,6	16,6	16,6	16,6	16,6
7. Середня сума позикового капіталу, тис. грн.	328381	11714	257,5	4032	13228,5
8. Середня сума власного капіталу, тис. грн.	17764,5	3665	12527	15817	23889
9. Коефіцієнт фінансового левериджу (стр.7 / стр.8)	18,49	3,20	0,02	0,25	0,55
10. Диференціал фінансового левериджу (стр.5-стр.6)	-6,68	-14,79	12,77	-11,08	2,93
11. Ефект фінансового левериджу, % (стр.2 • стр.10 • стр.9)	-101,28	-38,77	0,22	-2,32	1,33

де 1 – ПАТ «Фрегат»; 2 – ПАТ «Коростенський машинобудівний завод»; 3 – ПАТ «Одеський завод поршневих кілець»; 4 – ПрАТ «Строммашина»; ПрАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування»

У 2017 р. спостерігалось перевищення рентабельності активів над процентною ставкою за залученими кредитами у ПАТ «Одеський завод поршневих кілець» та ПрАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування», внаслідок чого диференціал фінансового левериджу отримав позитивне значення. Незважаючи на позитивне значення ефекту фінансового левериджу, підприємству ПрАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» через невелике значення диференціалу рекомендується використовувати помірну стратегію залучення позикового капіталу. Необхідно своєчасно погашати та лімітувати обсяг залучених позикових джерел, так як у наступному періоді можливі зростання середнього розміру ставки відсотків за кредит і зниження прибутку. В результаті цього показник ефекту фінансового левериджу прийме негативне значення, тобто на кожну гривню позикових коштів суб'єкти будуть отримувати не прибуток, а збиток. Підприємству ПАТ «Одеський завод поршневих кілець» рекомендується використовувати агресивну стратегію залучення позикового капіталу, оскільки високе значення диференціалу фінансового левериджу надає впевненості у залученні додаткових ресурсів та не переживати за зростання середнього розміру ставки відсотків за кредити.

Дані табл. 4 показують, що в 2017 р ефект фінансового левериджу мав від'ємні значення у ПАТ «Фрегат», ПАТ «Коростенський машинобудівний завод» та ПрАТ «Строммашина». В цілому, даним підприємствам доцільно проводити консервативну, досить зважену політику залучення позикового капіталу разом із застосуванням комплексу заходів спрямованих на отримання прибутку.

Підприємство з переважаючою часткою власного капіталу в його загальній структурі характеризується досить високим рівнем фінансової стійкості, при цьому слід використовувати можливості приросту прибутку за рахунок залучення позикового капіталу, тим самим підвищуючи темпи розвитку суб'єкта господарювання. Використання позикового капіталу дає можливість для розширення масштабів фінансово-господарської діяльності,

підвищення рентабельності капіталу та забезпечення більш високого рівня фінансового потенціалу. Ефективне використання власних та позикових коштів є одним з головних напрямків в реалізації стратегії фінансової стійкості.

ВИСНОВКИ

В роботі узагальнено теоретичні основи та розроблено рекомендації щодо формування фінансової стійкості з урахуванням факторів її зростання в сучасних підприємствах машинобудівної галузі. Отримано наступні висновки:

1. Під фінансовою стійкістю слід розуміти здатність господарюючого суб'єкта фінансувати свою діяльність на розширеній основі, протистояти збуренням нестабільного зовнішнього середовища та підтримувати свою платоспроможність при несприятливих обставинах.

2. Фінансова стійкість підприємства знаходиться під впливом різноманітних факторів (внутрішніх та зовнішніх). В ході дослідження були визначені такі внутрішні фактори, як якість корпоративного управління, інноваційна діяльність та рівень технологічного виробництва, емісійна і дивідендна політика підприємств у формі публічних акціонерних товариств.

3. У вітчизняній практиці використовуються три основні підходи до аналізу фінансової стійкості – коефіцієнтний, рейтинговий та ймовірності банкрутства. Існуючі підходи, що засновані на аналізі абсолютних та відносних показників їх діяльності, не дозволяють коректно визначити ключові параметри розвитку даних суб'єктів у зв'язку з тим, що при оцінці статичної стійкості не відслідковується динаміка розвитку підприємства як системи. Часто спостерігається неповна коректність вихідних даних та низька інформативність існуючих методичних підходів.

4. Множинний регресійний аналіз виступає досить перспективною методологічною основою для оцінки факторів фінансової стійкості. Запропоновано в якості залежної величини коефіцієнт фінансової стійкості, незалежних – коефіцієнти покриття, оборотності капіталу, мобільності коштів, концентрації залученого капіталу та рентабельність продукції.

5. Результати аналізу активів та пасивів п'яти машинобудівних підприємств за 2013-2017 роки свідчать, що ПАТ «Фрегат», ПАТ «Коростенський машинобудівний завод» переважено працюють за рахунок поточних позикових джерел фінансування (93,20%, 79,25% у валюті балансу). ПАТ «Одеський завод поршневих кілець», ПрАТ «Строммашина» – власного капіталу (98,42%, 72,88 %). ПрАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» – власного капіталу та поточних зобов'язань (64,74% та 33,76%). Підприємства практично не використовують довгострокові джерела фінансування, що можна пояснити високою вартістю їх залучення.

6. У ПАТ «Фрегат», ПАТ «Коростенський машинобудівний завод» переважає тип нестійкого фінансового стану. ПАТ «Одеський завод поршневих кілець» має абсолютну фінансову стійкість через значний обсяг власного капіталу в структурі фінансових ресурсів. ПрАТ «Строммашина» має абсолютну та нормальну фінансову стійкість. ПрАТ «Ніжинський завод сільськогосподарського машинобудування» завдяки підвищенню ефективності роботи отримав суттєві прибутки в останні роки, що сприяло переходу від нестійкого фінансового стану до абсолютної фінансової стійкості.

7. Результати аналізу показників фінансової стійкості підприємств свідчать, що стійкість фінансового стану протягом 2013-2017 років погіршується. Про це свідчить спадна динамка коефіцієнтів фінансової автономії, маневреності власного капіталу, фінансової стійкості, фінансування, забезпеченості власними оборотними засобами. Крім того, зростали коефіцієнти фінансового ризику, фінансової залежності).

8. Результати аналізу економетричної моделі показують, що для машинобудівних підприємств України, факторами, які впливають на коефіцієнт фінансової стійкості, є: коефіцієнти покриття, мобільності коштів, концентрації залученого капіталу. Для забезпечення зростання фінансової стійкості машинобудівним підприємствам необхідно збільшувати співвідношення оборотних активів до поточних зобов'язань, зменшувати частку вартості обігових коштів до вартості усіх коштів за рахунок оновлення основних

засобів, змінювати структуру капіталу шляхом скорочення позикового капіталу та нарощення власного.

9. Інтерпретація емпіричних результатів наступна стійкість фінансового стану протягом 2013-2017 років погіршується. Основними причинами є: нарощення обсягів короткострокового позикового капіталу на фоні скорочення власного капіталу через системні збитки. Для машинобудівних підприємств України, виходячи з остаточної економетричної моделі, найбільший вплив фінансову стійкість має коефіцієнт мобільності коштів.

З метою підвищення ефективності управління фінансовою стійкістю машинобудівних підприємств необхідно активно формувати та реалізовувати власні стратегії фінансової стійкості. Стратегія дозволяє реально оцінити фінансові можливості суб'єкта господарювання, максимально використовувати його внутрішній фінансовий потенціал та активно маневрувати фінансовими ресурсами. Застосування стратегії на практиці дає можливість своєчасно та швидко приймати оперативні рішення, використовуючи при цьому певний набір методів та інструментів їх реалізації.

10. Розроблений алгоритм реалізації стратегії фінансової стійкості для машинобудівних підприємств базується на індикаторах фінансової стійкості (рівні власного, позикового капіталу та активів), пошуку напрямків зростання власного капіталу в умовах достатнього та недостатнього його рівня з метою підвищення фінансової стійкості.

Стан активів підприємства прямо пов'язаний з політикою управління активами, яка проводиться ним та спрямована на підвищення ефективності його фінансово-господарської діяльності. Достатній рівень власного капіталу визначається політикою управління ним та політикою управління активами. У свою чергу, правильно сформована політика управління власним капіталом впливає на політику управління прибутком, від якої залежить величина рентабельності активів та частка приросту власного капіталу, що виступають передумовами для підвищення фінансової стійкості.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Кологрива К.С. Фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства // Студентські наукові студії: Молодіжний науковий журнал. – Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. П. Могили, 2019. – Випуск 31. – С.66-70.

АНОТАЦІЯ

Кологрива К.С. Фінансова стійкість машинобудівних підприємств та фактори її зростання. – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2019.

Магістерську роботу присвячено розробці рекомендацій щодо формування фінансової стійкості з урахуванням факторів її зростання в сучасних підприємствах машинобудівної галузі.

Розглянуто сутність та ключові характеристики дефініції «фінансова стійкість». Розкрито фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства. Вивчено ключові методичні підходи до аналізу фінансової стійкості. Розроблено пропозиції щодо застосування множинного регресійного аналізу як методологічна основа оцінки факторів фінансової стійкості.

Проведено аналіз активів та пасивів машинобудівних підприємств. Визначено тип фінансової стійкості підприємств. Проаналізовано та оцінено коефіцієнти фінансової стійкості підприємств. Побудовано регресійну модель та визначено фактори зростання фінансової стійкості машинобудівних підприємств.

Наведено інтерпретацію емпіричних результатів та обґрунтовано пропозиції щодо формування стратегії фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Розроблено рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості в контексті сформованої стратегії.

Ключові слова: фінансова стійкість, машинобудівні підприємства, тип фінансової стійкості, фактори зростання, стратегія фінансової стійкості.

ANNOTATION

Kologyryva K.S. Financial stability of machine-building enterprises and factors of its growth. – Manuscript.

Master's work to obtain an education and qualification level of a Master's degree in specialty 072 «Finance, Banking and Insurance». – Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, 2019.

The master's work is devoted to the development of recommendations on the formation of financial stability, taking into account factors of its growth in modern enterprises of the machine-building industry.

The essence and key characteristics of the definition of «financial stability» are considered. The factors influencing the financial stability of the enterprise are revealed. The key methodological approaches to the analysis of financial stability are studied. Proposals for the application of multiple regression analysis as a methodological basis for evaluating the factors of financial stability are developed.

The assets and liabilities of machine-building enterprises were analyzed. The type of financial stability of enterprises is determined. The coefficients of the financial stability of enterprises are analyzed and evaluated. The regression model was constructed and the factors of growth of financial stability of machine-building enterprises were determined.

The work presents the interpretation of empirical results and suggests the formation of a strategy for financial sustainability of economic entities. Recommendations on increasing financial stability in the context of the developed strategy are developed.

Keywords: financial stability, machine-building enterprises, financial stability type, growth factors, financial stability strategy.